

Sygn. akt I C 546/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 grudnia 2013 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku I Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący:	SSO Joanna Dorota Toczydłowska
Protokolant:	Justyna Nowacka

po rozpoznaniu w dniu 27 grudnia 2013 roku w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa M. D.

przeciwko S. Ż. i K. D.

o uznanie umowy sprzedaży nieruchomości za bezskuteczną

po rozpoznaniu sprzeciwu od wyroku zaocznego wniesionego przez pozwanego S. Ż.

I. Uchyla wyrok Sądu Okręgowego w Białymstoku wydany w dniu 12 lipca 2013 roku w sprawie IC 546/13 w całości co do pozwanego S. Ż. jako zaoczny i oddala wobec niego powództwo

II. Zasądza od powoda M. D. na rzecz pozwanego S. Ż. kwotę 6.867 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym 3.617 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego

III. Odstępuje od obciążenia powoda brakującymi kosztami sądowymi.

UZASADNIENIE

M. D. wystąpił przeciwko S. Ż. (dalej powoływany także jako pozwany ad. 1) i K. D. (dalej powoływany także jako pozwany ad. 2) z pozwem o uznanie umowy sprzedaży nieruchomości oznaczonych nr (...) i (...), położonych we wsi D. J. W., objętych KW (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białymstoku XII Wydział Ksiąg Wieczystych, z dnia 18 lipca 2012 r. (repertorium A nr (...)), zawartej pomiędzy pozwanymi K. D. a S. Ż. za bezskuteczną względem niego w celu zaspokojenia roszczeń powoda wynikających z odwołania darowizny nieruchomości darowanych K. D. (w tym wyżej wymienionych) z powodu rażącej niewdzięczności, to jest żądania zwrotnego przeniesienia własności wyżej wymienionych nieruchomości, w tym złożenia zastępczego oświadczenia woli o przeniesieniu prawa własności wyżej wymienionej nieruchomości na rzecz powoda, które to roszczenie zostało sformułowane w sprawie o sygn. akt I C 1241/12 zawisłej przed Sądem Okręgowym w Białymstoku.

Pozwany K. D. na pierwszej rozprawie w dniu 12.07.2013 r. uznał powództwo (k. 54). Odpis pozwu wraz z wezwaniem S. Ż. na rozprawę zostało złożone do akt ze skutkiem doręczenia (k. 49). Mając na względzie powyższe, Sąd Okręgowy

w Białymstoku w dniu 12.07.2013 r. wydał wyrok w stosunku do obu pozwanych, przy czym wobec pozwanego S. Ż. był to wyrok zaoczny, którym uwzględnił roszczenie powoda w całości (k. 61-62).

Pozwany S. Ż. wniósł sprzeciw od wyroku zaocznego, zaskarżając go w całości i wniósł o oddalenie powództwa w stosunku do obu pozwanych na koszt powoda. Zarzucał, że w sprawie nie zostały wykazane przesłanki z art. 59 k.c., stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia, a ponadto po stronie pozwanej zachodzi współuczestnictwo konieczne, jednolite, a zatem uznanie powództwa przez pozwanego K. D. było bezskuteczne.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje.

W sprawie bezspornym było, że oświadczeniami z dnia 29.06.2012 r. oraz 9.07.2012 r. M. D. z powodu rażącej niewdzięczności odwołał, względem syna K. D. darowiznę nieruchomości zabudowanych domem mieszkalnym i zabudowaniami gospodarczymi położonych we wsi G. o nr (...) i (...) oraz nieruchomości rolnych o nr(...) i (...), położonych we wsi D. J. W., objętych KW (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Białymstoku XII Wydział Ksiąg Wieczystych uczynioną w/w na podstawie aktów notarialnych z dnia 16.03.2006 (Rep. A. Nr (...)) i z dnia 16.07.2007 r. (Rep. A. Nr (...)), domagając się jednocześnie zwrotnego przeniesienia własności tych nieruchomości. Wyzначył również termin 20 lipca 2012r. w celu stawienia się w kancelarii notarialnej i dobrowolnego zadośćuczynienia sformułowanym żądaniom.

Wobec braku woli pozwanego ad. 2 do dobrowolnego przeniesienia własności nieruchomości, M. D. wytoczył powództwo o zobowiązanie go do złożenia oświadczenia woli przeniesienia własności tych nieruchomości, a sprawa toczyła się przed Sądem Okręgowym w Białymstoku za sygn. akt I C 1241/12. K. D., uznając w toku postępowania roszczenia ojca za zasadne, dobrowolnie przeniósł własność darowanych mu nieruchomości, zgodnie z jego wolą, na M. W. - córkę powoda, przy czym czynność ta dotyczyła jedynie nieruchomości zabudowanych domem mieszkalnym i zabudowaniami gospodarczymi położonych we wsi G. o nr (...) i (...).

Przeniesienie własności nieruchomości oznaczonych nr (...) i (...) nie było natomiast możliwe, gdyż pozwany ad. 2, po odwołaniu darowizny, w dniu 18.07.2012 r. sprzedał je S. Ż. za 130.000 zł.

Poza sporem pozostawało także, że podstawą uznania obdarowanego za niegodnego i odwołania uczynionej mu darowizny było dopuszczenie się przez niego wobec M. D. i jego żony, a matki pozwanego przestępstwa psychicznego znęcania się, zaś w stosunku do M. D. także fizycznego znęcania się i naruszenia czynności narządu ciała na okres nie dłuższy niż 7 dni, to jest czynu spenalizowanego w art. 207 § 1 k.k. w zb. z art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., za co został skazany prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w Białymstoku z dnia 6.11.2012 r., sygn. akt II K 1029/12.

Wartość nieruchomości sprzedanych przez pozwanego ad. 2 pozwanemu ad. 1 na mocy kwestionowanej umowy z dnia 18.07.2012 r. wynosi 127.787 zł.

Powyższy stan faktyczny był bezsporny, a Sąd ustalił go w oparciu o następujące dowody: odpis aktu notarialnego z dnia 18.07.2012 r. (k. 10-13), oświadczenia powoda o odwołaniu darowizny i wezwaniu do dobrowolnego zwrotu darowizny (k. 6-9), odpis księgi wieczystej spornych nieruchomości nr (...) i (...), (k. 16-30), dokumentów z akt karnych, w tym protokołu przesłuchania podejrzanego K. D., protokołu rozprawy i odpisu wyroku Sądu Rejonowego w Białymstoku, sygn. akt III K 1029/12 (k. 177-194), odpis aktu notarialnego z dnia 19.07.2013 r. (k. 100-108), opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości W. H. (k. 211-228) oraz częściowo w oparciu o zeznania przesłuchanych w charakterze stron: powoda M. D. (e-protokół z 27.12.2013 r., czas od 00:23:56 k. 256 w zw. z e-protokół z 12.07.2013 r., czas od 00:06:07, k. 54), pozwanego K. D. (e-protokół z 27.12.2013 r., czas od 00:47:07 k. 257 w zw. z e-protokół z 12.07.2013 r., czas od 00:11:57, k. 54) i S. Ż. (e-protokół z 27.12.2013 r., czas od 00:34:14 k. 256) i częściowo w oparciu o zeznania świadków:

M. D. (1) (e-protokół z 15.10.2013 r., czas od 00:41:39, k. 150), R. Z. (tamże, czas od 00:17:12, k. 149), S. G. (tamże, czas od 00:31:58, k. 149-150), B. D. (tamże, czas od 00:55:06, k. 151), E. K. (tamże, czas 01:10:43, k. 152), D. K. (1) (tamże, czas od 01:22:52, k. 153), G. Z. (tamże, czas od 01:29:47, k. 153), M. D. (3) (tamże, czas od 01:35:41, k. 154),

K. K. (tamże, czas od 01:47:41, k. 155), A. G. (tamże, czas od 01:54:52), D. P. (tamże, czas od 02:02:06, k. 156), B. S. (tamże, czas od 02:12:56, k. 156), W. W. (tamże, czas od 02:21:54, k. 157), Ł. Z. (tamże, czas od 02:39:50, k. 159), A. Ż. (tamże, czas od 02:47:02, k. 159), K. Ż. (tamże, czas od 03:04:25, k. 160), J. Ż. (1) (tamże, czas od 03:20:29, k. 161), M. W. (e-protokół z 27.12.2013 r., czas od 00:11:34, k. 255) i D. S. (tamże, czas od 00:04:23, k. 255).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 59 k.c., w razie zawarcia umowy, której wykonanie czyni całkowicie lub częściowo niemożliwym zadośćuczynienie roszczeniu osoby trzeciej, osoba ta może żądać uznania umowy za bezskuteczną w stosunku do niej, jeżeli strony o jej roszczeniu wiedziały albo jeżeli umowa była nieodpłatna. Uznania umowy za bezskuteczną nie można żądać po upływie roku od jej zawarcia.

Wyjaśniając w pierwszej kolejności kwestię procesową dochodzenia wskazanego w wyżej zacytowanym przepisie roszczenia, należy wskazać, że na pierwszej rozprawie pozwany K. D. uznał powództwo, a uznanie to poparte wyrokiem karnym skazującym pozwanego ad. 2 za przestępstwo umyślne wobec darczyńcy, nie budziło zastrzeżeń Sądu, zgodnie z art. 213 § 2 k.p.c., jako nie pozostające w sprzeczności z prawem lub zasadami współzycia społecznego albo zmierzające do obejścia prawa.

Jednocześnie z uwagi na fakt, że w stosunku do pozwanego S. Ż. zaistniały przesłanki do wydania wyroku zaocznego, określone w art. 339 k.p.c. (prawidłowo przesłany na jego adres zamieszkania i awizowany odpis pozwu wraz z wezwaniem na rozprawę, został złożony do akt ze skutkiem doręczenia w trybie art. 136 k.p.c., czego tenże nie kwestionował w toku postępowania), Sąd wydał wyrok uwzględniający powództwo w całości, wobec pozwanego ad. 1 zaoczny. K. D. nie zaskarżył go apelacją, stąd orzeczenie to uprawomocniło się wobec niego. Z kolei pozwany S. Ż. skorzystał z przysługującego mu prawa i wniósł sprzeciw, co pozwoliło kontynuować sprawę przeciwko niemu, zgodnie z art. 345 i nast. k.p.c.

Przechodząc do kwestii zasadności samego roszczenia powoda, należy wskazać, że zacytowany powyżej przepis art. 59 k.c. wymaga spełnienia przesłanek obiektywnych, którymi są:

- zawarcie umowy między dłużnikiem, a jego kontrahentem,
- stan całkowitej lub częściowej niemożliwości zaspokojenia roszczenia powoda,
- związek między zawarciem umowy a niemożliwością świadczenia oraz, w sytuacji, gdy w/w umowa była odpłatna, spełnienia przesłanki subiektywnej w postaci świadomości obu stron umowy istnienia roszczenia powoda.

Na tle bezspornych ustaleń faktycznych, nie ulega wątpliwości, że w sprawie zaistniały wszystkie przesłanki obiektywne z art. 59 k.c., ponieważ pomiędzy pozwanymi ad. 1 i ad. 2 doszło do zawarcia umowy sprzedaży określonych nieruchomości gruntowych, w wyniku czego pozwany ad. 2 w całości utracił możliwość zaspokojenia roszczeń powoda w związku z odwołaniem przez niego w sposób skuteczny i niekwestionowany darowizny z uwagi na jego niewdzięczność. A zatem pomiędzy zawarciem umowy sprzedaży nieruchomości z dnia 18.07.2012 r. a stanem całkowitej niemożliwości zaspokojenia roszczenia powoda przez pozwanego ad. 2, zachodzi związek przyczynowo-skutkowy.

Spornym był natomiast fakt zaistnienia przesłanki subiektywnej, w postaci świadomości obu stron umowy sprzedaży istnienia roszczenia powoda w stosunku do pozwanego ad. 2 o zwrot przedmiotu darowizny. W tym miejscu należy wyjaśnić, że w doktrynie i orzecznictwie jednolicie prezentowany jest pogląd, iż na gruncie analizowanego przepisu, ustawodawca nie zadowala się możliwością lub powinnością uzyskania wiedzy o roszczeniu, lecz wymaga, by strony rzeczywiście o nim wiedziały (tak wyraźnie Z. Radwański (w:) System Prawa Prywatnego, t. II, s. 450). Przedmiotem wiedzy ma być przy tym samo istnienie roszczenia, a nie niekorzystny wpływ zawieranej umowy na możliwość jego spełnienia (por. M. Pyziak-Szafnicka, Czy możliwy jest zbieg..., s. 94; P. Machnikowski (w:) Kodeks cywilny..., red. E. Gniewek, s. 139; M. Safjan (w:) Kodeks cywilny..., red. K. Pietrzykowski, t. I, 2002, s. 184; A. Wypiórkiewicz (w:) H.

Ciepla [i in.], Kodeks cywilny. Praktyczny komentarz..., t. I, s. 155; a także SN w powołanym postanowieniu z dnia 8 grudnia 1995 r., III CZP 170/95; M. Pyziak- Szafnicka, Komentarz do art. 59 k.c., LEX). Jednocześnie, zgodnie z art. 6 k.c. i 232 k.p.c. ciężar wykazania spornej okoliczności spoczywał na powodzie, który wywodził z niego korzystne dla siebie skutki prawne.

W wyniku przeprowadzonej oceny zgromadzonego materiału dowodowego, Sąd przyjął, że powód nie sprostał temu obowiązkowi i nie wykazał, by obie strony umowy miały świadomość przysługującego mu roszczenia. O ile wiedzę o roszczeniu ojca niewątpliwie posiadał K. D., który w dniach 29.06.2012 r. oraz 9.07.2012 r. otrzymał jego oświadczenie o odwołaniu darowizny i wezwanie do zwrotu jej przedmiotu, zaś zawierając z pozwanym ad. 1 umowę w dniu 18.07.2012 r. działał w celu uniemożliwienia realizacji tego roszczenia, o tyle fakt posiadania takiej wiedzy przez S. Ż. nie został udowodniony.

Powód i zeznający na jego wniosek świadkowie M. D. (3) (jego syn), B. D. (żona powoda), E. K., D. K. (2) i M. W. (córka powoda) zeznali, że S. Ż. musiał wiedzieć o odwołaniu darowizny, gdyż cała wieś i okolica słyszała i mówiła o tym, co się dzieje w rodzinie powoda, o istniejącym w niej konflikcie pomiędzy powodem a pozwanym ad. 2.

Z kolei pozwany S. Ż. i świadkowie R. Z., S. G., G. Z., K. K., A. G., D. P., B. S., W. W., Ł. Z., D. S., A. Ż. (córka pozwanego ad. 1), K. Ż. (żona pozwanego ad.1) i J. Ż. (1) (brat pozwanego ad. 1) twierdzili, że nic nie wiedzieli o konflikcie w rodzinie powoda i odwołaniu darowizny, albo, że wprawdzie słyszeli o konfliktach, jednak nic nie wiedzieli na temat odwołania darowizny, a tym bardziej, by wspominał, czy wiedział o tym fakcie S. Ż.. Ponadto, zarówno ten pozwany, jak i zeznający w charakterze świadków członkowie jego najbliższej rodziny podkreślali, że rozmowy w zakresie sprzedaży ziemi z pozwanym ad. 2 prowadził przede wszystkim nieżyjący już J. Ż. (2), syn pozwanego ad. 1. To on bowiem w rodzinnym gospodarstwie zajmował się uprawą roli, z kolei pozwany ad. 1 chowem zwierząt. S. Ż. z uwagi na posiadane zasoby finansowe, jedynie formalnie miał więc kupić ziemię od pozwanego ad. 2 na swoje nazwisko, ale uprawiać ją miał syn J.. W. W., który przyjaźnił się z J. Ż. (2) zeznał, że J. wprawdzie wspominał, że K. D. (1) chce sprzedać ziemię w tajemnicy, jednak nie mówił nic o odwołaniu przez powoda darowizny. G. Z. dodał natomiast, że J. mówił mu, iż K. D. (1) przyjeżdża, żeby sprzedać mu ziemię, bo ma długi. A. G. J. Ż. (2) wspominał natomiast, że musi sprawdzić, czy ziemia, którą oferuje mu do kupienia nie jest obciążona „kredytami”.

Świadek M. D. (4) – notariusz, przed którą pozwany ad. 1 i ad. 2 zawierali umowę sprzedaży nieruchomości, podała, że informacja o odwołaniu darowizny przez powoda została jej nadesłana faxem przez jego pełnomocnika w tydzień po zawarciu umowy sprzedaży. Wcześniej o roszczeniach powoda nie wiedziała.

W oparciu o przedstawione dowody, Sąd uznał, że wprawdzie pozwany ad. 1 mieszkając nieopodal powoda i pozwanego ad. 2 i żyjąc w tej samej społeczności, mógł tudzież powinien wiedzieć o konfliktach rodzinnych pomiędzy wyżej wymienionymi, prowadzonej przeciwko pozwanemu ad. 2 sprawie karnej oraz o odwołaniu darowizny, skoro były to fakty znane szerszemu gronu osób, jednak brak jest podstaw, by przyjąć, że o nich wiedział, a w szczególności, że wiedział o roszczeniu powoda o zwrot przedmiotu darowizny. Zeznania pozwanego ad. 2, który uznał powództwo i wskazał, że tłumaczył S. Ż. motywy sprzedaży nieruchomości, to jest uniemożliwienie ojcu odzyskania nieruchomości po odwołaniu przez niego darowizny, nie są wystarczające w świetle kategorycznego negowania tego faktu przez S. Ż. i treści zeznań świadków spoza rodziny powoda, którzy o ile potwierdzali swą wiedzę na temat konfliktu i odwołania darowizny, posiadali ją od powoda albo z tego co się w okolicy mówiło. Niewątpliwie bezspornym było, że pozwany S. Ż. albo jego syn J. Ż. (2) nie rozmawiali z powodem przed podpisaniem umowy, zaś syn powoda M. D. (3) na rozmowy o możliwości odkupienia ziemi ojca od pozwanego ad. 1, przyjeżdżał dwukrotnie, ale już po 18.07.2012 r. Z doświadczenia życiowego wynika natomiast, że pozwany K. D. (1) nie miał interesu w tym, by informować pozwanego ad. 1 o odwołaniu darowizny przez ojca i wysuwanych przez niego roszczeniach, co mogłoby zniechęcić kontrahenta, tym bardziej, że ostatecznie bezspornym było, w wyniku przeprowadzonego w sprawie dowodu z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości W. H., której żadna ze stron nie kwestionowała, że cena umówiona i zapłacona za przedmiotową nieruchomość nie była zaniżona, czy okazyjna. A zatem zarówno jego zeznania, jak i zeznania świadków M. D. (3), B. D. i M. W., którzy mieli interes w tym, by zeznawać na korzyść powoda z w/w względów Sąd nie uznał za wiarygodne.

Mając na względzie powyższe, Sąd uznał, że powód nie wykazał zasadności swoich roszczeń z art. 59 k.c. w stosunku do S. Ż. i na tej podstawie oraz w myśl art. 347 k.p.c. uchylił wyrok zaoczny wobec pozwanego ad. 2 i powództwo oddalił.

O kosztach postępowania Sąd orzekł w oparciu o art. 98 k.p.c. i wyrażoną w nim zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, obciążając powoda kosztami zastępstwa procesowego poniesionymi przez pozwanego ad. 1, których wysokość ustalono na mocy § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu /Dz. U. 2002, nr 163, poz. 1348 ze zm./. Jednocześnie, z uwagi na ustalone w postanowieniu z dnia 16.04.2013 r. podstawy do zwolnienia powoda od kosztów sądowych w znacznej części, kierując się treścią art. 102 k.p.c., z uwagi na jego trudną sytuację majątkową, Sąd odstąpił od obciążania go brakującymi kosztami sądowymi.